

Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος
 Πρόεδρος της Επιστημονικής Εταιρείας
 Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

Κοραής και Ρήγας ανασύρουν την πληγωμένη από την σκλαβιά Ελλάδα. Οι συμβολισμοί

(Δημοσιεύθηκε στην εφημ. *ΤΑ ΝΕΑ*, 28 Ιουλίου 2020, σελ.43)

Η εμβληματική αυτή δημιουργία του λαϊκού ζωγράφου Θεόφιλου, που πρότυπο είχε μια σχετικά απλή λαϊκή παράσταση του 19^{ου} αιώνα, δείχνει την πληγωμένη από την σκλαβιά Ελλάδα να ανασύρεται από τον Αδαμάντιο Κοραή και τον Ρήγα Βελεστινλή. Την εμπλούτισε με τον ανδριάντα της Αθηνάς, τους σπασμένους αρχαίους κίονες, τον αναγεννώμενο Φοίνικα και πάνω-πάνω τον Παντεπόπτη Οφθαλμό με δύο αγγέλους. Η εικόνα αυτή του Θεόφιλου στο μεγαλύτερο μέρος της αποτυπώνεται τώρα στο αναμνηστικό μετάλλιο από την Επιτροπή εορτασμού της επετείου της Επανάστασης του 1821.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στην παράσταση αυτή ο λαϊκός ζωγράφος παρουσιάζει τους κύριους εκφραστές για τον ξεσηκωμό, την επανάσταση, που τότε κυριαρχούσαν στους σκλαβωμένους. Από τη μια μεριά ήταν οι λόγιοι με τις συντηρητικές απόψεις τους (όπως ο Κοραής, ο Καποδίστριας κ.ά.), που υποστήριζαν πως με την άνοδο σταδιακά του μορφωτικού επιπέδου των σκλαβωμένων, μετά πενήντα χρόνια θα πρέπει να γίνει η επανάσταση. Και από την άλλη μεριά ήταν ο Ρήγας, ο οποίος έδωσε συγκεκριμένη απάντηση στο καιρίο ερώτημα των σκλαβωμένων, πώς, με ποιον τρόπο θα πρέπει τώρα να ελευθερωθούν από την πολύχρονη σκλαβιά του κατακτητή και να αποκτήσουν την πολυπόθητη ελευθερία.

Βλέπουμε έτσι να εντυπωσιάζει με την πρώτη ματιά στην παράσταση αυτή η πληθωρική όρθια παράσταση του Ρήγα, με το ευθυτενές βλέμμα του και την σταθερή απόφασή του να ανασηκώσει την σκλαβωμένη Ελλάδα. Παραστατικά δείχνει ο λαϊκός ζωγράφος την απόφαση του Ρήγα για την απελευθέρωση από την σκλαβιά των Ελλήνων με το συγκροτημένο στρατηγικό σχέδιο, που ετοιμάζε, αν και ανακόπηκε το 1798 μετά την προδοσία από έναν τυχάρπαστο Έλληνα έμπορο της Τεργέστης. Ωστόσο, ο επαναστατικός του παιάνας *Θούριος*, «*Ως τότε παλληκάρια*», δονούσε έκτοτε τις καρδιές των σκλαβωμένων ραγιαδών. Απ' άκρη σε άκρη του Βαλκανικού χώρου, ο *Θούριος* πέρασε βουνά και κάμπους, πολιτείες και χωριά, ατσαλώνοντας τους Έλληνες στην απόφαση τους να πάρουν τα άρματα, να ξεσηκωθούν για την λευτεριά. Πίστευε ο Ρήγας πως ήρθε ο καιρός της ανάστασης του Γένους. Δεν χρειάζονταν αναβολή. Οι συνθήκες ήταν κατάλληλες.

Παράλληλα, στα επαναστατικά του τραγούδια, τον *Θούριο* και τον *Ύμνο Πατριωτικό*, ο Ρήγας δίνει στους σκλαβωμένους ως πρότυπα τους προγόνους, τους προπάτορες, τον Ηρακλή, τον Λεωνίδα, τον Μέγα Αλέξανδρο. Αλλά και από τους σύγχρονούς του ως πρότυπα αναφέρει ονομαστικά τριάντα τρεις κλεφταρματολούς, όπως τον Μπότσαρη, τον Μπουκουβάλα, τον Κοντογιάννη, τον Κολοκοτρώνη, συμπληρώνοντας πως είναι «*Κι άλλοι αμέτρητοι πολλοί, καπιτάνοι τρομεροί*» (στροφή 31), έτοιμοι για την λευτεριά.

Προσφέρει ο Ρήγας στους σκλαβωμένους και κάτι πρωτόγνωρο, πως μόνοι τους θα ελευθερωθούν. Γνώριζε καλά ότι οι ξένοι για τα συμφέροντά τους και μόνο θα ενδιαφέρονταν. Δεν κάνει έκκληση για βοήθεια στις τότε μεγάλες δυνάμεις. Δεν

έγραψε ούτε μια λέξη, ούτε ένα στίχο υπέρ τον Ναπολέοντα, που το 1797 θεωρούνταν ελευθερωτής των λαών και αρκετοί Έλληνες του έπλεκαν ύμνους. Ο Ρήγας αντίθετα τότε τύπωνε την εικόνα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, για να δώσει στους σκλαβωμένους Έλληνες πρότυπο ανδρείας, αγωνιστικότητας και αποφασιστικότητας. Να πάρουν τα όπλα και με πίστη να τραβήξουν για την μάχη κατά του πολύχρονου δυνάστη, για την λευτεριά.

Γνώριζε ακόμη ο Ρήγας, πως χωρίς στρατιωτική νίκη δεν θα εκδιωχθεί ο κατακτητής. Ο ένοπλος και μόνο αγώνας θα έφερνε την οριστική νίκη. Το επιτελικό στρατιωτικό του σχέδιο δικαιώθηκε μετά είκοσι τρία χρόνια από τον μαρτυρικό του θάνατο με την Επανάσταση του 1821, και μάλιστα σε μια εποχή που κυριαρχούσε η απολυταρχική «Ιερή Συμμαχία» του Μέττερνιχ. Ωστόσο, παρά τις άσχημες συνθήκες, οι σκλαβωμένοι Έλληνες εμπνευσμένοι από τον *Θούριο* του Ρήγα και τα διδάγματά του, πήραν τα όπλα, την απόφαση για την λευτεριά. Στέργιωσε έτσι η Επανάσταση στην Πελοπόννησο από όπου ήθελε να την ξεκινήσει και ο Ρήγας.

Επί πλέον, ο Ρήγας ενδιαφέρθηκε και για πως θα κυβερνηθεί μετά την επιτυχία της επανάστασης ο ελευθερωμένος χώρος. Συνέδεε την αναγέννηση του Ελληνισμού με το δημοκρατικό πολίτευμα, έχοντας ως πρότυπα την δημοκρατία των αρχαίων Αθηνών, την δημοκρατική λειτουργία των Ελληνικών Κοινοτήτων της εποχής του και το Γαλλικό δημοκρατικό σύνταγμα του 1793, το οποίο μεταφράζει. Προσθέτει πολλά δικά του στοιχεία και συντάσσει το 1797 το πρώτο δημοκρατικό Σύνταγμα του Ελληνικού και Βαλκανικού χώρου, (βλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, *Ρήγας Βελεστινλής και το στρατηγικό σχέδιο της επανάστασής του*, Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 2017).

Διαπιστώνεται πως δικαιολογημένα ο λαϊκός ζωγράφος Θεόφιλος έχει παρουσιάσει τον Ρήγα με τόση επιβλητικότητα, σταθερότητα και αποφασιστικότητα. Ίσως, να γνώριζε και τα όσα χαρακτηριστικά έχει σημειώνει το 1836 ο στρατηγός Μακρυγιάννης στον πίνακα «Πτώσις της Κωνσταντινουπόλεως»: «Μετά πολλούς αιώνες Ρήγας ο Βελεστινλής σπύρει τον σπόρον της ελευθερίας εις τους Έλληνας και τους ενθαρρύνει οδηγών αυτούς τον τρόπον της απελευθερώσεώς των. Οι Έλληνες ενθουσιασθέντες και ενθαρρυσθέντες από τους λόγους του Ρήγα έλαβον τα όπλα υπέρ της ελευθερίας», (βλ. *Ο Ζωγράφος του στρατηγού Μακρυγιάννη*, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών και Λαογραφικό-Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1984).

Καθώς επίσης και τα όσα σημείωνε ο Ανώνυμος ο Έλληνα το 1806 στην *Ελληνική Νομαρχία* του για τον Ρήγα Βελεστινλή, όπου μάλιστα τον αποκάλεσε «ελευθερωτή της Ελλάδος», (βλ. Ανώνυμου του Έλληνα, *Ελληνική Νομαρχία ήτοι λόγος περί ελευθερίας*, κείμενο-σχόλια-εισαγωγή Γ. Βαλέτας, μελετήματα Ν.Α. Βέης-Μ. Σιγούρος, τέταρτη έκδοση, Αποσπερίτης, Αθήνα 1982, σελ. 83).

